

APRÓ KÖZLEMÉNYEK

Aranka György halála és gyászjelentése.

I.

Az „Erdélyi Nyelvmívelő Társaság“ buzgó titkárának Zágoni Aranka Györgynek életéről és haláláról szóló adatokat Székely Márton gyűjtötte össze először a legterjedelmesebben.¹ Gyászjelentését azonban nem közölte s így az a mai napig ismeretlen volt, bár Aranka György irodalmi hagyatékát és a reá vonatkozó levelezés legnagyobb részét Mikó Imre gróf megszerezte s ezek most az Erdélyi Nemzeti Múzeumban őriztetnek.

Aranka György halálának körülményeit, mint egykorú szemtanú, P. Szathmáry József marosvásárhelyi ügyvéd örökítette meg. Szathmárynak 1814-től 1827-ig, halála idejéig vezetett naplója maradt fenn, melyet 1907. év nyarán Kozma Gyula kir. curiai bíró ajándékozott dr. Márki Sándor kolozsvári egyetemi tanárnak. A feljegyzések nem mutatnak rendszeres naplóvezetésre. Szathmáry inkább csak a nagyobb eseményeket írta föl s azokat is rendszertelenül.

A naplónak, kétségen kívül, legérdekesebb része az, a mit Aranka György haláláról jegyzett föl a következőkben:

11-a Martii 1817. délelőtt 11 óraker szemem előtt holt meg actualis Tabulae Regiae assessor méltóságos Z: Aranka György úr élete 80-ik esztendejében; született 1737-be 15-a Septembris. Még 10-a Martii vacsorán igen jó kedve volt. Vacsora után a kanapén pipázott s olvasta *Zimmermans Taschen-Buch der Reisen*. 9 óra után fekünni akarván menni, midőn a kanapéről felkölt, elesett, fejét balfülével a falba ütötte s legottan animi praesentiáját elvesztette, szemét örökre behunyta. Nyelve elnémult, minden érzékenysége megtompult, csak mélyen horkolt. Ebben az állapotban találtam, midőn a szolgáló 9³/₄ óraker lehvitt. Ettől fogva mind mellette voltam, míg megholt. Adjon Isten néki boldog nyugodalmat s feltámadást! Laktunk együtt 18 esztendőig; menvén keze és nevelése alá 1798-ba. Eltemettük 13-a Martii 3¹/₂ óraker a m.-vásárhelyi reformátusok temetőjébe. Tétetem testét a szüleanyám, Bárdosi Judit s Zejk Mósesné sírjokba a cziinteremben, a praedicálló szék háta megett. Könyörögvén felette professor Antal János úr.

II.

Aranka Gy. gyászjelentését, negyed ivnyi terjedelmű nyomtatványon, a maros-vásárhelyi gróf Teleki-könyvtár őrzi az 1102. E/2. jelzésű gyászjelentés-gyűjtemény 3. sz. levelen. Betűhív másolata ez:

¹ A *Tudományos Gyűjtemény* 1818. évf. XII. k. 68. l.

SZOMORU JELENTÉS

Zágoni Méltóságos ARANKA GYÖRGY Ur — még Ifiu korában kezdett — és több mint 52 Esztendőig tsak nem szakadatlanul a' Méltóságos Törvényes Királyi Tábla mellett; 1792 dik Esztendőtől fogva pedig Rendszerint való Biroságba kedvességgel folytatott szolgálattya után — életének 80-dik esztendejében — a most folyo 1817-dik Esztendőnek, és Böjt máshavának, 11-dik napján, Délelőtti 11-órákor szolgálattját, és életét bé-végezte; Az Ifiuban volt Tüzes Lélek, a' nem kiméllett munka mellett is kedveltető Elevenségbe, — a' Társasági nyájosság, — a' Biroban szükséges jó Lélek, és meg-fontoló Tehetség annyira meg-maradtak volt a tisztés Vénség diszére-hogy azokat, a Testben-is tsak ezelőtt kevéssel tett-sző gyengesség sem tompítván meg, — szinte tsak a' hirtelen Halállal enyésztek el, — A' jo Élet köz szeretetet, — az ilyen Halál köz érzékenységet szül, — és érdemel, — meg érdemli azt az utolsó Tisztesség-tételt-is; melyre ezen folyo Holnap 13-ka Délesti negyed fél órára minden karu érzékeny Joakaroi a boldogultnak tisztelettel kérettetnek.

(Maros-Vásárhely)

Ifj. Biás István

A czinkotai kántorról szóló adomához.

Imre Lajos gondos kutatásai óta¹ tudjuk, hogy a czinkotai kántorról szóló és többnyire Mátyás királyhoz fűződő adoma a vándorló mesetárgyak közül való és *nem magyar* eredetű. Legrégibb változatait Imre előtt már a Grimm-féle mesegyűjtemény említi, melynek idevágó bő jegyzetei Imre kutató figyelmét kikerülték. (III.² 256. l.) A Jókai megörökítette forma kérdései (*Hol jön fel a nap? Mennyit ér a király? Mit gondol a király?*) közül a második és a harmadik (Imrétől tudjuk) meg van Percy balladájában (2, 305—311.) s ennek forrásában is, egy ó-angol dalban. Általában ez a feldolgozás a magyarnak legközelebbi rokona, míg a Paulié (*Schimpf und Ernst*) már csak egy kérdésben, a király értékelésében, egyezik meg vele. De a Grimmék-közlötte, Imrénél nem említett egyéb változatok is érdekesek, mert a Paulié által kapcsolódnak a mi adománkhoz. S ez utóbbiak közé sorolnám éppen a Grimm-mesék közül a 152. számút is, melyre Imre nem akadt rá. *Das Hirtenbublein* a címe. Kérdései: *Hány csepp van a tengerben? Hány csillag van az égen? Hány percze van az örökkévalóságnak?* Ezt és a Percy-féle változatot összeköti egy *francia* változat, melyre ugyancsak Grimmék hivatkoznak: „Wir haben auch die Geschichte von einem König von Frankreich gelesen“. A francia király kérdései közül az első és a harmadik a Percy-féle első és harmadik, a második a Grimm-mese második kérdésével egyezik. Egy változatról *Mikszáth* is tud s nála a három kérdés így hangzik: *Hol kel föl a nap? Hol van a világ közepe? Mit gondol a király?* (A középső kérdés szerinte I. Ferencz József egy dolgozatában a második kérdés helyén az volt: *Nyúzza meg a követ.*)² Megemlíjtük végül, hogy Grimmék jegyzetei még

¹ Pogrammértekezés a hódmezővásárhelyi református főgimnázium 1885—86 Értésítője 3—14. l. és Erdélyi Múzeum 1909. évf. 307. l.

² *Az én kortársaim.* Jubileumi kiadás I: 141.

két változatra utalnak: Eying Sprichwörter 1, 165—168. és 3, 23—25. Az utóbbi kettőt nem számítva, tehát összesen 14 változat ismeretes, melyek közül ismét kettő (*M 1—2.*) a Magyar Nyelvészet III. kötetében megjelent talalós kérdés, a többi 12 pedig: a czinkotai kántor meséje Jókainál (*C*), Pauli változata (*P*), Percy három balladája, illetve töredéke (*Py*), Bürger balladája (*B*): Kaiser und Abt, a Grimm-émlítette francia változat (*F*), az Imre-idézte „régí dráma“ (*D*), a melyet jó volna cím szerint ismerni, a Stricker elbeszélése (*S*), a Till Eulenspiegel változata (*T*), Burkhard Waldisé (*BW*), a Grimm-mese (*G*) a Merkens holsteini adomája (*H*) és Mikszáth novellája (*MK*). Kérdéseiknek egymáshoz való viszonyát pedig a következő kis táblázat mutatja:

1.	C2	P1	Py1	B1	F1	D2	---	---	---	---	---	---	---
2.	---	---	Py2	B2	---	---	---	---	---	---	---	---	---
3.	C3	---	Py3	B3	F3	---	H1	---	---	---	---	---	MK3
4.	---	P2	---	---	---	---	---	S3	T2	---	---	---	---
5.	---	P3	---	---	---	---	---	S4	T4	BW ¹ ₃	M2	---	---
6.	---	---	---	---	F2	---	---	---	---	---	---	G2	---
7.	---	---	---	---	---	D1	H3	S1	T1	BW2	M1	G2	---
8.	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	G3	---
9.	C1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	MK1
10.	---	---	---	---	---	---	---	S2	T2	---	---	---	---
11.	---	---	---	---	---	---	H2	---	---	---	---	---	---
12.	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	MK2

(Temesvár)

Dr. Gálos Rezső